

Maleise mensenrechten pro Deo

Hoe werken vakgenoten in landen waar mensenrechten minder vanzelfsprekend zijn dan bij ons? Een dubbelportret uit Maleisië, geen arm land. Over beïnvloedbare rechters, het Guantánamo Bay van Azië en de invloed van de sharia.

Kah Pheng Cheah: 'Als dank voor mijn werk krijg ik vaak vruchten, vis, rijst, soms balpen-
nen of zelfs flessen shampoo'

.....
Gerrit Jan Pulles
publicist en advocaat te Amsterdam
.....

‘Snel foto’s maken’, zegt Kah Peng Cheah, ‘nu zien ze ons niet.’ We gaan op in de groepjes schoolkinderen die voor het middageten naar huis slenteren en fietsen. Aan de overkant van de weg van Kamunting naar Taiping in de westelijke Maleise deelstaat Perak liggen vrolijk gekleurde gebouwtjes in de hete zon. Ze vormen de ingang tot een van de beruchtste interneringskampen van de regio, het *Kamunting Detention Centre*. Hier worden politieke tegenstanders van de Maleise regering vastgehouden, vaak jarenlang en zonder proces. Tot de prominente gevangenen behoorden onder meer de voormalige Maleise vicepremier Anwar Ibrahim en mensenrechtenadvocaat Karpal Singh. Iedereen in Maleisië kent de verhalen over martelingen en slechte leefomstandigheden in het kamp, dat door Amnesty International ‘het *Guantánamo Bay* van Azië’ is genoemd.

Tussen de kinderen door fotograferen

.....

1 Bij Böhler Franken Koppe Wijngaarden te Amsterdam.

we snel de poort en de barakken die achter het hek in de verte te zien zijn. In de auto vraag ik Cheah of hij niet bang is. Ongetwijfeld is zijn nummerbord genoteerd. ‘Nee’, zegt hij, ‘Maleisië is geen politiestaat.’ Maar de bewakers houden niet van pottenkijkers. ‘Als ze willen kunnen ze ons aanhouden, onze fototoestellen afpakken.’

Kamunting is synoniem voor willekeur, ook voor advocaten. ‘Jarenlang heb ik hier gevangenen bijgestaan. Soms kwam ik binnen, soms niet. Soms pakten ze mijn mobiele telefoon af. Meestal was er een bewaker aanwezig terwijl ik met mijn cliënt sprak, maar niet altijd.’ Of iemand uiteindelijk een strafproces kreeg is vaak afhankelijk van connecties of van de politieke wind van het moment. Juridisch heeft hij daarom weinig voor cliënten kunnen uitrichten. ‘Maar aandacht is voor gevangenen vaak de enige troost die ze hebben. Daarom is het belangrijk dat je erover schrijft.’

Keihard

Advocaat Cheah (42) werkt in Georgetown, de hoofdstad van de Maleise deelstaat Penang. Hij heeft zich gespecialiseerd in zaken waarin grondrechten in het geding zijn: vrijheid van meningsuiting, non-discriminatie, een eerlijk proces. Veel van zijn cliënten zijn afkomstig

uit de arme onderlaag van de bevolking, voor wie een advocaat vaak een onbetaalbare luxe is. In de stad toont hij het bureautje voor rechtshulp dat door de lokale orde van advocaten is opgezet. Af en toe wordt hier spreekuur gehouden door een handjevol advocaten dat zich inzet voor het bureau.

‘Dit is de enige georganiseerde vorm van gratis rechtshulp voor de zes miljoen inwoners van Penang’, zegt hij. ‘Ongeveer de helft van de achthonderd hier ingeschreven advocaten doneert een bijdrage van omgerekend veertig euro per jaar. Daarvan moet alles worden betaald: de huur, de inrichting, de advocaten zelf.’

Cheah runt zijn eigen kantoor, samen met een juridisch medewerker en een secretaresse. Meer dan de helft van zijn zaken is pro Deo. Hij financiert ze met de inkomsten van ongeveer vijftienhonderd euro per maand uit zijn betalende praktijk. Hij leest voor uit een stapel recente dossiers. Over analfabete schoonmakers die zich door hun koppelbazen hebben laten ompraten om op eigen naam geldleningen aan te gaan. Het geld verdween in andere zakken en de schoonmakers hangt een astronomische civiele claim en een strafzaak wegens oplichting boven het hoofd. Of over een geval waarin de

.....
Kah Pheng Cheah:
'Aandacht is voor
gevangenen vaak de
enige troost die ze
hebben'
.....

Foto's: Gerrit Jan Pulles

lokale politie twee jongens mishandelde die zonder rijbewijs op een scooter reden. En over de verkrachting van drie vrouwelijke immigranten, waarvan er honderden in Penang in fabrieken of de huishouding werken.

‘Niemand van deze mensen durft aangifte te doen’, vertelt Cheah. ‘Vaak wordt er niet naar hen geluisterd, maar worden zijzelf onderwerp van een politieonderzoek. Ze worden geïntimideerd of hun verblijfsvergunning wordt ingetrokken. Zo worden misstanden verdood en schuldigen gespaard. Alleen met een advocaat maken ze kans te worden gehoord.’ De onderkant van de samenleving kan keihard zijn, zegt hij. En dat treft de armsten het hardst. ‘Veel van mijn cliënten kunnen een advocatenrekening nooit betalen’, zegt Cheah, ‘maar als dank voor mijn werk krijg ik vaak vruchten, vis, rijst, soms een doos balpenen of zelfs flessen shampoo. Ze hebben niets, maar geven wat ze hebben.’

Niet sexy

Maleisië, met 26 miljoen inwoners, is geen arm land. Onder een strak en autoritair bewind groeide de economie de afgelopen decennia uit tot een van de sterkere in Azië. De Maleise balie heeft geprofiteerd van de sterke economie. Zij telt bijna dertienduizend advocaten, een aantal dat naar schatting nog elk jaar met ruim tien procent groeit.

Edmund Bon (34) is voorzitter van het mensenrechtencomité van de Maleise balie. Een deel van zijn praktijk, bij een middelgroot commercieel kantoor in de hoofdstad Kuala Lumpur, is gewijd aan ‘public interest litigation’, over fundamentele rechten en – niet zelden – politieke gevoeligheden.

Is er genoeg ‘goed recht’ in het land? ‘Op het internationale vlak is de situatie dramatisch’, zegt Bon. ‘Maleisië heeft nauwelijks mensenrechtenverdragen geratificeerd.’ En dat heeft zijn weerslag op de nationale situatie. De Maleise grond-

wet beschermt een aantal grondrechten als vrijheid van meningsuiting, geloof en een eerlijk proces. ‘Maar veel rechten worden door bijzondere wetten weer beperkt. Op de pers is staatstoezicht en verschillende veiligheidswetten perken het recht op een eerlijk proces drastisch in.’

Jarenlang waren advocaten nauwelijks geïnteresseerd in mensenrechten. ‘Het verdient niet en werd niet sexy gevonden.’ Zijn generatie brengt daar nu verandering in, zegt hij enthousiast. ‘Ik begon in 1997 als advocaat. Dat was tijdens de *Reformasi*-beweging die vocht voor politieke hervormingen. Bij demonstraties werden honderden mensen opgepakt. Ik zat in een rechtshulpteam dat de arrestanten bijstond. We werkten de klok rond, in gevangnissen, op politiebureaus, in de rechtszalen.’ De collegialiteit uit die jaren leeft voort in een netwerk van jonge advocaten dat zich is blijven inzetten voor de rechten van de

.....
 Edmund Bon: 'Als mijn mensen eenmaal voor de rechter staan, garandeert hun armoe vaak een eerlijk proces'

mens. 'We verdelen zaken naar specialisme, bespreken juridische problemen en lobbyen voor betere wetgeving.' De groep is een afspiegeling van de Maleise samenleving. Er zijn advocaten van Maleise, Chinese en Indiase afkomst, met een achtergrond in het Engelse, Maleise en islamitische recht. 'In een multi-etnische samenleving als Maleisië', benadrukt Bon, 'is dat van groot belang.'

Grondwettelijk voorkeursbeleid

In Maleisië bestaan grote Chinese en Indiase gemeenschappen, maar ruim zestig procent van de bevolking is van Maleise komaf. Volgens de Grondwet hebben zij automatisch de staatsgodsdienst: de islam. Sinds vier decennia bestaat voor deze groep een officieel voorkeursbeleid voor het verkrijgen van een baan in de ambtenarij en voor het verkrijgen van overheidsdiensten en hoger onderwijs. Hoe gaat Bon – zelf afkomstig uit een

Chinese christelijke familie – daar in zijn werk mee om? 'Het voorkeursbeleid is in de Grondwet verankerd. Daartegen kun je alleen via de politiek actie ondernemen', verzucht Bon. De advocatuur worstelt volgens hem wel met de steeds sterker wordende invloed van het islamitische recht, de sharia. Hij noemt als voorbeeld de zaak van Lina Joy, die in mei 2007 wereldnieuws was. Het hoogste Maleise federale hof bepaalde toen dat Lina Joys verzoek om niet langer als moslim geregistreerd te staan, zodat ze met een christen kon trouwen, door een islamitische rechtbank moest worden beoordeeld. Die had geoordeeld dat de sharia geloofsafval verbood. 'Het federale hof heeft ten onrechte niet zelf een uitspraak gedaan', zegt Bon. 'Onze Grondwet bepaalt weliswaar dat alle etnische Maleisiërs moslim zijn, maar garandeert ook vrijheid van godsdienst voor iedereen. Door in geloofszaken uitsluitend de isla-

mitische rechtbank bevoegd te verklaren, ontnemt het hof aan een groot deel van de bevolking zijn constitutionele grondrechten.'

Deze ontwikkeling raakt ook de rechtshulp. Een moslimadvocaat die Lina Joy bijstond werd bedreigd omdat hij een afvallige zou steunen. 'In een dergelijk klimaat', zegt Bon, 'passen veel in de sharia gespecialiseerde advocaten ervoor om zulke zaken te behandelen. En de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in belangrijke zaken is vaak twijfelachtig. Er zijn gevallen van corruptie geweest, maar ook van beïnvloeding vanuit de politiek. De politiek gaat over benoeming en carrière van de rechterlijke macht.' En die politiek lijkt het bestaan van een seculier naast een islamitisch rechtssysteem te steunen. 'Dan', zegt Bon, 'heb je moedige rechters nodig om dat ongrondwettig te verklaren.'

Recht te koop

Ook de advocatuur kent haar affaires. In september 2007 verscheen op internetfora een filmpje waarop te zien is dat een bekende advocaat een zaak 'regelt' met een hoge rechter. Niemand kon toen nog om een groot onderzoek naar de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht en advocatuur heen. Tegen zowel de rechter als de advocaat lopen inmiddels individuele onderzoeken.

'Dat is natuurlijk goed', zegt Kah Pheng Cheah. 'Maar het recht zal helaas nog vaak te koop blijven.' Ook hij kent de verhalen over de rechters en collega-advocaten die zaken met geld of politieke invloed naar hun hand zetten. In zijn eigen praktijk functioneert de rechtspraak vaak wel goed, vertelt hij laconiek. 'Bij mijn cliënten valt niets te halen. Als mijn mensen eenmaal voor de rechter staan, garandeert hun armoe vaak een eerlijk proces.'